

Pál Sándor Attila

A FALU ÁLARCA

részlet egy regényből

Nem olyan régen, pár éve költöztem vissza a faluba, Kiskunkeszire, ahol születtem és éltem gimnazista koromig, aztán jött az egyetem meg némi külföld, és hazajöttem, kétszeresen, szóval haza az országba, és haza ide, a pusztá középeré, vagy szélére, vagy ki tudja, hol helyezkedik el pontosan ez a kis település az Alföldnek a szétterített szőttesén, voltak csoporttársaim annak idején Szegeden, akik szőttesekkel foglalkoztak, kun, sárközi, Erdélyben több tucat fajta, az egyik csaj tovább is akarta vinni a témát, doktorira jelentkezett vele, foglalmam sincs, vajon felvették-e. Ez az én falum egy réges-régen kiszáradt őstenger fenekén fekszik, homokos, sík vidéken, ameddig a szem ellát, csak az ég, a szántók, a puszták és az erdők, a falu felé fordulva pedig az egymásról klónozott kockaházak és a két templom tornya, a magasabb katolikusé és az alacsonyabb reformátusé, nagy testvér és kisöccse. Amit az egész település és a vidék régmúltjáról tudok, nem az öregektől vagy a vénektől tudom, jó lenne, ha azt mondhatnám, ők beszéltek el nekem, de valójában könyvekben olvastam, hogy régen nem is volt itt más, csak hol néma, hol szeles pusztaság, urak földgyarapító, de számításba alig vett birtoka volt a környék, semmi másra, mint pásztorkodásra való, egyik helyről a másikra vándorlásra az állatokkal, evésre, magányra, halálra, még ivásra sem, hiszen nem nagyon termett itt meg gyümölcs, ami szesz izzadhatott volna magából, szőlő később lett, szőlőhegygel, hegyközség-

gel, ami persze távolabbról nézve nevetséges, hiszen egy-egy homokbucka volt az jobbára, mintsem hegy, de közigazgatásilag akkor így volt helyes, aztán később gyümölcsösök terpeszkedtek végig a homokon, erőltetetten dagadtak a szilvák, barackok, záporozott a meggy, hiszen tervszerűen kellett, hogy záporozzék, majd jöttek a vad, piacos idők, export, később már csak cefre, míg végül szinte minden ilyen föld lecsupaszított fatörzstáblává vált, óriások fakirággyává, később pedig a hatalmas gyökérzeteket, tuskókat is kiforgatták a földből, borzalmas, megkövült, csonkolt polipfejeket, s most aztán helyükön búzamezők, repcemezők és a semmi.

Néprajzot és antropológiát tanultam, most nem mennék bele, hogy mi a kettő között a különbség, hogy az előbbi az utóbbinak a magyar változata-e voltaképpen, s hogy az utóbbi meg az előbbinek a flancoskodó, nyugatias elnevezése, mindig megvettem azokat a csoporttársaimat az egyetemen, akik teljesen unalmasan és fantáziátlanul, megúszósan egyszerű szakdolgozati témákat választottak, éltek valahol, vagy származtak valahonnan, ami egy adottság, erről senki sem tehet, és akkor ezt próbálták kiaknázni, hogy akkor megírom mondjuk Kiskundorozsma történetét, vagy a kiskundorozsmai nagybani piac történetét, és akkor mondta a témavezető, hogy ez nagyon jó, és felsorolt öt könyvet, hogy hol kéne utánanézni, vagy hogy Bálint Sándor hol írt erről, és akkor simán összehoztak ketten egy ötöst, mert ez nem kunszt, de annak sem vagyok a híve persze, amikor Michael Bostonból simán elutazik Amazónia mértani közepébe a most felfedezett, külvilágtól eddig elzárt fűszoknyás törzs vizsgálatára, mert megteheti, mindegy, hogy a szülei tehetősek ennyire, vagy ösztöndíjat kapott, vagy simán csak mert amerikai, és azok megtehetik, és amúgy is portugálos, ami tök mindegy, mert a bennszülött törzs nem beszél portugálul, és odamegy, s amikor a motoros csónak túl közel ér, torkon lövik egy mérgezett nyíllal.

Idővel aztán összecsomósodott itt, ezen a pusztadarabon pár ember, előbb hófehérre meszelt tanyákat építettek kis facsoportokba, később egy-

re közelebb nőttek már egymáshoz a házak és lacikonyhák és istállók és vermek és csűrök, s amikor több százan lettek itt azok a régi emberek, akikre már senki nem emlékszik, megváltották magukat jó kétszáz évvel ezelőtt, függetlenekké váltak, s ezzel már nem foghatták bajaikat a távoli urakra, s nem azzal a nyugalommal állhattak a megoldáshoz, hogy nem az ő felelősségük volna ez valójában, szóval nincs is igazán tétje, ha elbasszák, hanem egyedül maradtak immár nem csak az urak, hanem az egész világ közönyével.

Amennyire nagyszüleim, dédszüleim elbeszéléséből tudom, a családuk már a kezdetekkor itt poroszkált jobbra és balra, dűlőről dűlőre, és próbált gyökeret eresztetni a homokban, akár az akácfák. Anyai ágon régi, idevalósi családból vagyok, apai ágon is, valami homályos sejtetéssel, amit édesapám sosem oldott fel egészen, hogy valamely ősünk Németország felől jött ide réges-régen, talán a Schwarzwald környékéről, ezt már csak én gondolom, és hogy talán innen a vonzódásom a nagy, sötétlő és árnyas erdőségekhez.

Később szőlőtermelő vidék is volt ez a miénk, legalábbis egy darabig, szőke, savanyú homoki borral, számtalan literrel megittam édesapámmal, nagyapámmal, egyéb komákkal és téeszbeli munkatársakkal dohos, hűvös pincékben, olyan kénes lőréket, amikre ha csak rágondolok, már felfordul a gyomrom, igyál, bazmeg, eszembe jut, ahogy vizsgáztattak a lopóval már jól becsiccsentve, szíjjad, szíjjad, aztán csapkodták a vállam, amikor megfeleltem, görnyedt háttal ültünk piros, kék, zöld, kopott hokedlikén hátsódudvari, hűvös, döngölt padlójú pincékben, lugasok alatt, kibontott ingben, ráncos bronz bőrrel ültek ott ezek az öreg emberek, a szemük barázdáiban megült a homokkal kevert izzadtság, csorgott alá, keveredett a kilötytént lőrével, s mohón itta el a homok, hiába volt döngölt, ivott, danoltak, nagyapám mindig ugyanazt a négy vagy öt nótát, Kis kutya, nagy kutya, nem ugat hiába, Valahol a Volga mentén, élt egyszer egy kisleány, nem ismerte a szerelmet, boldog is volt igazán, Ihaj-csuha Sára, igyunk egyet rája, Borulj a pacalomra

kisangyalom, mert olcsó és nem ráz, ennyi őrizte a szőlőtermelés hagyományát, amúgy meg persze gabona, kukorica, meg a gyümölcs volt a nagy termelvény, már amire már én is emlékszem, szóval, ahogy már mondtam, a meggy, a szilva, a barack meg a zöldségek, fóliázás, fűszerpaprika, szoptunk minddel eleget, aztán vége lett ennek is, nem volt többé szüret, betakarítás, szedés, nem volt többé gyümölcs, zöldség, mi voltunk, csak dolgunk nem volt többé.

Én '89-ben születtem, hallottam is már magunkról, hogy a rendszerváltás nemzedéke, holott nem váltottunk mi semmilyen rendszert, csak egész egyszerűen egy évben születünk vele, édesanyám sokszor elmesélte, hogy a majsai szülőotthonban hogyan nézték a tévén, hogy Romániában mi folyik, szorongva ültek a konvektoros melegben, miközben odakint szakadt a hó, az izzadt, elgyötört fiatalasszonyokon pihentek vagy éppen óbégattak a kobra tapadt, sűrű fekete hajú, vörös kis vércsecsemők, a képernyőn meg két hatalomtól megfeketedett emberi roncs kapott a testébe egy sorozatot, s a bosszú édes ízét kellett volna érezze a világ jóérzésű része, de nem éreztek semmit.

A falu felvirágzását különben az olaj hozta el, bár ez így nem pontos, hiszen valójában a földgáz, amikor a hatvanas években volt egy hatalmas gázkitörés, és kiderült, hogy pásztoremberek jóérzéssel egy földgázmezőn döntöttek el, hogy letelepednek, csak a kilencvenes évekre, gyermekkorom idejére már fogyóban volt, amit ki lehetett termelni, mára meg már szinte el is fogyott, maradt azért a gázüzem, a tengődő téesz, az iskola, az óvoda, a boltok, a kocsmák, a rozsdagyár meg a szerszámgépszerelők, leleményes nagybirtokosok, leleményes kisvállalkozók, felújított játszótér, közterek, burkolatok, közintézmények, a valamikori hosszú diófasorból csak pár öreg, beteg darab maradt meg itt-ott a főutcán, a hatalmas gesztenyefasor rég eltűnt a református templom előtt, mint ahogy az óriási nyárfák is, melyek az iskolát övezték, derékszög és párhuzam, körzővel és vonalzóval szerkesztett

utcák, nem organikus településfejlődés volt itt, és főleg nem régi, hanem felparcellázott terület, kijelölt telkek, aszfaltút mindenütt a belterületen, a földek, a határ felé a süppedős homok, sárga, csak traktoroknak járható, bakhátas földfolyók, innen jövök, vagyis itt vagyok, ide jöttem vissza.